

Ա. Մ. ՍՈՒՔԻԱՍՅԱՆ, Ժամանակակից հայոց
հրատարակչություն, 1982, 440 էջ:

լեզու, Երևանի համալսարանի

Համալսարանի հայոց լեզվի ամբիոնը, որ համալրված է լեզվաբանների տարրեր սերունդների ներկայացուցիչներով, միշտ էլ աչքի է ընկել գիտական արդյունավետությամբ: Հանրապետության լեզվաբանական մտքի այս կարևոր օջախում, մանկավարժական աշխատանքին զուգահեռ տարվել է տարվում են նաև գիտահետազոտական արգասավոր աշխատանքներ, որոնց արդյունքները որոշակի ներդրում են հայ լեզվաբանության նվաճումների մեջ: Արժե հիշատակել Հ. Բարսեղյանի, Ա. Սուքիասյանի, Մ. Ասատրյանի, Ս. Գյուլբուրգյանի, Ալ. Մարգարյանի, Ս. Գալստյանի, Ս. Ավագյանի և շատ ուրիշների ուսումնասիրությունները՝ մենագրություններն ու հոդվածները՝ նվիրված հայոց լեզվի ու հայագիտության տարրեր հարցերին:

Սակայն, որքան էլ տարօրինակ թվա, մինչև վերջերս բանասիրական ֆակուլտետի ուսանողությունը շունեք մայրենի լեզվի դասագիրք, որը ի մի բերելով անցյալի նվաճումները, միաժամանակ համապատասխանեք այսօրվա պահանջներին: Պրոֆ. Սուքիասյանի «Ժամանակակից հայոց լեզու» բուհական ձեռնարկը գալիս է լրացնելու այդ բացը:

Տարգրվել է նաև հիշյալ դասագրքի երկրորդ հատորը՝ ձեռքարկության բաժինը, որը հեղինակել է պրոֆ. Մ. Ասատրյանը: Գրագրքի երրորդ և չորրորդ հատորները, որոնցում կներկայացվի հայերեն շարահյուսությունը, լույս կտեսնեն առաջիկայում:

Պրոֆ. Ա. Սուքիասյանի հեղինակած ժամանակակից հայոց լեզվի բուհական ձեռնարկի առաջին հատորի ենթավերնագրում նշվում են հնչյունաբանություն, բառագիտություն, բառակազմություն բաժինները, սակայն դասագիրքի ունի ավելի լայն ընդգրկում, քան կարելի է այս ենթավերնագրերն ընթերցելով ենթադրել:

Գրագիրքն սկսվում է ներածությամբ, ուր համառոտ, բայց և հանգամանորեն տրվում է հայոց լեզվի անցած ուղին, պարբերացվում են նրա զարգացման տարրեր փուլերը՝ գրարար, միջին հայերեն և աշխարհարար՝ իր երկու տարբերակներով (արևմտահայերեն և արևելահայերեն): Այս բոլորի հետ միասին՝ լեզվի զարգաց-

ման յուրաքանչյուր փուլը բնութագրելու համար տրվում են նրանով ստեղծված մշակութային-գրական նշանակալից արժեքները:

«Հնչյունաբանություն» բաժնում քննված են հայոց լեզվի հնչյունական համակարգին բնորոշ իրադրությունները՝ վանկ, շեշտ, ձայնավոր և բաղաձայն հնչյուններ, հնչյունափոխություն, ուղղախոսություն և ուղղագրություն և այլն: Թեմաների սուկ թվարկումն իսկ ցույց է տալիս, որ այս բաժնի նյութերը շարագրելիս հեղինակը հավատարիմ է մնացել գործող բուհական ծրագրերին, որը մի շարք գիտնականների երկարատև շանքերի արդյունքն է: Գրագրքի այս բաժնում, ի տարբերություն նախորդ ուսումնասիրությունների, ընդգրկվել է նաև գրաբանություն ենթաբաժինը, որը խիստ անհրաժեշտ է ուսանողներին հայերենի գիտական տառագրություն սկզբունքներին ծանոթացնելու համար: Կարևոր է նաև այն, որ հնչյունաբանություն բաժնի վերջում տրվում են հայերենի ուղղագրություն վերաբերյալ ընդունված պաշտոնական որոշումները:

Գրագրքի հաջորդ բաժինը բառագիտությունն է, ուր քննված ու բնութագրված է ողջ հայերենի բառագանձը: Առանձնահատուկ քննության են ենթարկված բառի ու նրա տարրերակների, բառաբանության հետ կապված ըմբռնումները: Այս բաժնում կարևոր է, մեր կարծիքով, բառի ներքին ձևի նվիրված հատվածը, քանի որ մամուլում և այլուր այսօր էլ մերթ ընդ մերթ արտահայտվում են կարծիքներ, տեսակետներ, ուր անտեսվում են բառի ներքին ձևի մասին եղած գիտական ըմբռնումները (օղակայան չի նշանակում օղանավակայան, խնուրին միայն խճով պատրաստված ուղին չէ, և այլն): Հեղինակը միանգամայն համոզիչ ձևով գրում է. «Այդ առումով... բաղադրյալ բառերի, այսպես կոչված, ներքին ձևի մեջ արտահայտված կապը պայմանական, երևութական է» (էջ 128):

Գրագրքի առանձնապես հաջողված և ինքնօրինակ բաժիններից են «Իմաստաբանություն» և «Ժամանակակից հայոց լեզվի բառապաշարը» բաժինները: Հեղինակը, որ արդի հայ լեզվաբանության մեջ հայտնի է իբրև բառագիտու-

Որոշ դեպքերում հեղինակը հեռանում է իր իսկ որդեգրած ճիշտ սկզբունքից. հիմնահարցերը քննել՝ գնալով պարզից դեպի բարդը, որևէ նոր տերմին գործածելիս՝ նախ տալ զրա բացատրությունը: Այս թերությունը նկատելի է հատկապես այն հատվածներում, երբ խոսվում է փորձառական հնչյունաբանության հետ առնչվող հարցերի մասին:

Այսպես, 28-րդ էջում առանց որևէ նախնական բացատրության գործածվում են շաբույք, հեշաշաբույք տերմինները, որոնք հասկանալի չեն անպատրաստ ընթերցողին: Ճիշտ է, դրանց բացատրությունը տրվում է, սակայն մի քանի էջ հետո միայն:

Սա դասագրքի առաջին հրատարակությունն է, և մեր դիտողությունները, ինչպես ասացինք, հեշտ ուղղելի են, բայց դրանք նշելն անհրաժեշտ է, քանի որ մայրենի լեզվի ուսումնասիրության այս դասագիրքը դեռ երկար ճանապարհ է անցնելու, և նրա հղկումն ու կատարելագործումը կնպաստեն դասագրքի ու նրա հեղինակի առջև դրված խնդրի կենսագործմանը. պատրաստել մայրենի լեզվին հմտորեն տիրապետող և այն սիրող քանասեր մասնագետներ:

Ռ. ՄԱՔԱՊԵՏՈՅԱՆ